תורה אור

(א) השתא [הא] אמרי לא צריכא לקדושי אלא מצאו את אלו ומנאום ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל המצות הללו נוהגין בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא קשיא דר׳ ישמעאל אדר׳ ישמעאל, תרי תנאי אליבא דר׳ ישמעאל בר׳ יוסי ואיבעית אימא הא ר׳ אלעזר בר יוסי אמרה דתניא ר׳ אלעזר בר׳ יוסי אמר °אשר לוא חומה אע״פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן: °ויהי בימי אחשורוש אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער °ויהי בימי אחשורוש-הוה המן, °ויהי בימי שפוט השופטים-הוה רעב, °ויהי כי החל האדם לרוב °וירא ה׳ כי רבה רעת האדם °ויהי בנסעם מקדם-הבה נבנה לנו עיר °ויהי בימי אמרפל עשו מלחמה °ויהי בהיות יהושע ביריחו-וחרבו שלופה בידו °ויהי ה׳ את יהושע-וימעלו בני ישראל °ויהי איש אחד מן הרמתים-כי את חנה אהב וה׳ סגר רחמה °ויהי (*כי) זקן שמואל-ולא הלכו בניו בדרכיו °ויהי דוד לכל דרכיו משכיל [וה׳ עמו]-ויהי שאול עוין את דוד, °ויהי כי ישב המלך בביתו-*רק אתה לא תבנה הבית, והכתיב °ויהי ביום השמיני ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ: כתיב הכא ויהי ביום השמיני וכתיב התם °ויהי (*בקר) יום אחד הא שכיב נדב ואביהוא והכתיב °ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה והכתיב °ויהי כאשר ראה יעקב את רחל והכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד והאיכא שני והאיכא שלישי והאיכא טובא *אמר רב אשי כל ויהי איכא הכי ואיכא הכי ויהי בימי אינו אלא לשון צער-חמשה ויהי בימי הוו ויהי בימי אחשורוש, ויהי בימי שפוט השופטים, ויהי בימי אמרפל, °ויהי בימי אחז, °ויהי בימי יהויקים (*א״ר) לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים הוו, מאי קמ״ל כי הא *דא״ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים, מנלן מתמר דכתיב °ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה? אלא משום דכסתה פניה בבית חמיה ולא הוה ידע לה, זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים מלכים מדוד נביאים דא״ר לוי מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים היו וכתיב °חזון ישעיהו בן אמוץ וא״ר לוי דבר זה *מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה תניא נמי הכי ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח וכתיב °ולפני הדביר עשרים אמה אורך *וכתיב כנף הכרוב האחד עשר אמות וכנף הכרוב האחד עשר אמות ארון גופיה היכא הוה קאי אלא לאו שמע מינה בנס היה עומד ר׳ יונתן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא °וקמתי עליהם וגו׳ והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד נאם ה׳: שם זה הכתב שאר זה לשון נין זה מלכות נכד זו ושתי, רבי שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא °תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס, תחת הנעצוץ תחת המן הרשע *שעשה עצמו ע״ז דכתיב °ובכל הנעצוצים ובכל הנהלולים יעלה ברוש זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים שנאמר °ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמינן *מרי דכי תחת הסרפד תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע ששרף רפידת בית ה׳ דכתיב °רפידתו זהב יעלה הדס זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה שנאמר °ויהי אומן את הדסה והיה לה׳ לשם זו מקרא מגילה לאות עולם לא יכרת אלו ימי פורים, ר׳ יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא °והיה כאשר שש ה׳ עליכם להיטיב אתכם כן ישיש להרע אתכם *ומי חדי הקב״ה במפלתן של רשעים והא כתיב °בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה׳ כי לעולם חסדו וא״ר יוחנן מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו לפי שאין הקב״ה שמח במפלתן של רשעים ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב °ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה, אמר הקב״ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה? אמר רבי אלעזר הוא אינו שש אבל אחרים משיש ודיקא נמי דכתיב כן ישיש ולא כתיב ישוש ש״מ, רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא °לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי הצדיק ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן לתת לטוב לפני האלהים זה מרדכי ואסתר דכתיב ותשם אסתר את מרדכי על בית המן, רבה בר עופרן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא °ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים מלך זו ושתי ושרים זה המן ועשרת בניו, רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא

כי

הא אמרי. לקמן בסיפא דהא מתני׳ גופה דלא צריכי לקודשי דקא מסיים וחזיל בה ״וכל שתעלה בידך מסורת מאבותיך״: **כל המצות כולן.** הנוהגות בעיירי חומה שילוח מצורע וקריאת מגילה בחמשה עשר ובית חלוט בה לסוף שנה: **אע״פ שאין כו׳.** אלמא סבירא ליה קדושה קמייתא לא בטלה מחמת חורבן והיינו תנאי: **וחרבו שלופה וגו׳.** וצערו שהוכיחו על ביטול תורה ותמיד של בין הערבים כדאמר לעיל בפירקין (דף ג׳): **ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה׳ עמו.** וכתיב התם ויהי שאול עוין את דוד בשביל הצלחתו: **אמוץ ואמציה.** אמוץ אביו של ישעיה ואמציה מלך יהודה: **מלמד שכיסתה פניה בבית חמיה.** לפיכך לא הכירה עכשיו שאף בביתו לא ראה פניה שיהא מכירה: **אינו מן המדה.** אינו אוחז למעט מדת קרקע לכל צדדיו כלום כדקתני יש לו עשר אמות לכל רוח באמצע בית קדש הקדשים היה יושב ויש ריוח בינו לבין הכתלים עשר אמות לכל צד וכל הבית אינו אלא כ׳ על כ׳ נמצא שאינו ממעט כלום: **לפני הדביר.** חלל בית קדש הקדשים שהוא לפנים מן הדביר היא המחיצה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים: **פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא.** כשהיה רוצה לדרוש בענין אגרת פורים היה מתחיל לדרוש מקרא זה: **וקמתי עליהם.** בפורענות בבל כתיב: **שם הכתב.** אין להן כתב אלא מאומה אחרת: **נין.** לשון ממשלה וכן ינון שמו (תהלים עב) ימשול ויגדל: **בצאת לפני החלוץ.** ביהושפט כתיב בדברי הימים כשילך להלחם על העמונים והגבעונים שבאו עליו: ״הודו לה׳ כי טוב״ משמע טוב שיקלסו לפניו על זאת: **אחרים משיש.** וכשנתחייבו כלייה בימי המן היו אויביהן שמחין להן: **ושמתי כסאי בעילם.** שושן הבירה היתה בעילם דכתיב בספר דניאל (ח) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה:

כי

שאר זה לשון. קשה שעדיין הם מספרין [בבבל] בלשון ארמית ונראה דרוצה לומר [לשון מלכות] שהמלכים משתמשין בו שאין אחר [העם] מכירין בו*: **רבה** בר עופרן. גרסינן ולא גרסינן עפרון דשם רשעים ירקב ולא מסקו בשמייהו*: שלשה

* * *

רבינו חננאל

הראשונות בטלו משבטלה הארץ. איני והתניא בסוף ערכין א״ר ישמעאל ב״ר יוסי וכי אלו בלבד הי׳ והלא כתיב ששים עיר כל חבל ארגוב. וכתיב כל אלו ערים בצורות וגו׳. אלא מצאו את אלו ומנאום. ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה מסורת מאבותיך שמוקפות חומה מימות יהושע בן נון. כל המצות האלו נוהגות בה. מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה היא וקדושה לעתיד לבוא. קשיא דר׳ ישמעאל אדר׳ ישמעאל. ופרקינן תרי תנאי אליבא דר׳ ישמעאל. איבעי תימא הא בתרייתא ר׳ אלעזר בר׳ יוסי אמרה. דתניא ר׳ אלעזר בר׳ יוסי אומר אשר לו חומה לצמיתות כו׳. אע״פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן. כלומר אע״פ שחרבה חומתה בקדושתה קיימא: **מסורת** בידינו מאנשי כנסת הגדולה כל ויהי לשון צער הוא. ה׳ ויהי בימי הוו. ועוד מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה אמוץ ואמציה אחים הוו ואסיקנא כל כלה שצנועה בבית חמיה זוכה לצאת ממנה מלכים ונביאים מנא לן מתמר. ועוד מסורת בידינו מקום ארון [אינו] מן המדה. דתניא ארון
שעשה

הגהות הב״ח (א) גמ׳ השתא הא אמרי לקמן דלא צריכי לקודשי:

[לקמן בסיפא]
ויקרא כה
[לעיל ג: וש״נ]
רות א
אסתר א
בראשית יא שם יד
יהושע ו
ש״א א [נ״ל כאשר]
[בקרא דשמואל ב ז בענין ויהי כי ישב המלך בביתו וגו׳ כתיב האתה הבנה לי בית לשבת]
[נ״ל ערב ויהי בקר]
[נ״ל אלא אמר]
ירמיה א
סוטה י:
בראשית לח
ב״ב נט. יומא כא.
מלכים א ו
ישעיה יד כב
[לקמן יג.]
שמות ל
[ועי׳ תוס׳ ע״ז י ד״ה שאין להם]
דברים כח
[כדאיתא ביומא לח:]

בראשית ו
יהושע ס
שמואל א א
שם יח
שמואל ב ז
ויקרא ט
בראשית א
מלכים א ו
בראשית כט
ישעיה ז
[נ״ל וא״ר]
ישעיה א
[נ״ל ועשרים אמה רוחב וכן גרס בעי״י במס׳ ב״ב עי׳ ב״ב נט. ותבין]
ישעיה נה
שם ז
[חולין קלט:]
[אסתר ב]
סנהדרין לט: ע״ש
ד״ה ב כ
שמות יד
קהלת ב
ירמיה מט

נושא
מה׳ משמעות הלשון ״ויהי״ במקרא
בשלב ראשון I = לשון צער - הגמ׳ תביא הרבה הוכחות לכך
◇ מימרות של ר׳ לוי

״דבר זה מסורת בידינו...״
א- מאנשי כנסת הגדולה
ב- מאבותינו

I-II
ב׳ שלבים בהבנת דברי ר׳ לוי בקשר ללשון ״ויהי״

(מיזקב) קושיות
תשובות

* הטעם שסימנו קטע זה בסוגריים מפני שנלע״ד דאין סוגייתנו עוסקת בכרובים - עי׳ ב״ב צט: ומהרשא שם

מבנה
הדגשת רבנים שדרשו באיגרת פורים

״פתח ליה פיתחא להאי פרשתא״ - פתיחות דגשות של רבנים בענין איגרת פורים

נושא
אין הקב״ה שמח במפלתן של רשעים

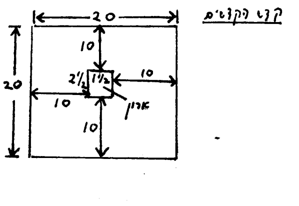קדש הקדשים